

Lurka-familien – ei slekt i Lillestrøm

Skrevet av Kari Westbye

Da åpningstoget på Norsk Hovedjernbane om formiddagen 1. september 1854 i sakte fart rullet nedover «linna» fra «Stalsbergcuttingen» og over «viaduktene» fram mot brua over Nitelva, hadde de festglade passasjerene utsikt over den veldige, flate myrvidda på den andre siden av elva. Dette var ei ødemark som strakte seg fra Nitelva i sør og vest og helt ut mot Leira i øst, og bakkeskråningene i nord og nordvest med gårdene Sørums, Brauter og Kjeller. Men Sørumsmåsan, eller «gormyra» som Åsmund Olavson Vinje kalte den i et av sine reisebrev, var ikke helt gudsforlatt. Her og der lå solbrente stuer med små jordlapper.

Vi kjenner til 11 stuer som lå her under Kjeller- og Sørums- gårdene. På Sørumsneset (nå Nesa) lå plassen Lurka på Trulsetopp. Plassen ble også nevnt Lurketangen, og er nevnt tidlig på 1700-tallet. I 1755 var det skifte på Lurketangen under Sørums.

Under den store trelastvirksomheten i Sagdalen var Lurka et kjent hvilested. Særlig tømmerfløterne holdt til der. Det gikk livlig for seg i den lille stua, og i 1838 nektet Skedsmo formannskap utsalg av «etende og drikkende varer» derfra. En fryktet for at det ble mest salg av brennevin.

*Det eldste kjente foto av Lurka-plassen. I bakgrunnen Lillestrøm stasjon, trolig fra 1870-årene.
Foto fra Akershusbasen.*

Plassen var like ved der hvor kaia til dampbåten «Strømmen» lå. Under den store flommen i 1860 «løsnet» huset som sto på steinpilarer, og fløt noen hundre meter innover Nesa. Det ble liggende Ikke så langt fra der Lillestrøm Sykehus lå, og fikk senere adressen Nesgaten 6.

I bygningskommisjonen nevnes Hans Lurkas hus på Lurkaløkka i 1889. Under flommen i 1860 steg vannet 9,5 meter over vannmerkene som nettopp var satt opp ved jernbanebrua over Nitelva. Etter at huset var blitt flyttet av flommen, flyttet familien like godt inn der det var landet.

I 1865 bodde det 458 personer i Lillestrøm. Av de 142 yrkesaktive var 40 % sagnarbeidere, mens 20 % arbeidet på jernbanen. De andre yrkesaktive arbeidet som husmenn og jordbrukere under gårdene Sørums og Kjeller.

Det var store lønnsforskjeller på 1860-80 tallet. En sagmester hadde 14-15 spesidaler i måneden, flinke og erfarne arbeidere hadde 8-12 spesidaler, yngre hadde 4-5 spesidaler. Det var et tungt arbeide med mye manuell håndtering av tunge tømmerstokker, som ved hjelp av kjerraten kom dryppende våte og isete opp fra elva. Arbeidsplassen var kald og trekkfull med mange glugger og åpninger for å få tømmeret inn og bord, planker og flis ut. Et betydelig problem ved å arbeide på sagene var at de ofte var ute av drift i kortere eller lengre tid, spesielt om vinteren på grunn av vanskelige isforhold, men også på grunn av manglende tømmerlevering.

Hans Jensen var født i 1810 på plassen Over, som var en av de andre gamle stuene i det som skulle bli Lillestrøm. Han giftet seg i 1831 med sin Anne, som bodde i en av stuene under Stalsberg. Der bodde de da sønnen Jens ble født, så flyttet de til Volla under Kjeller, men en gang før 1850 flyttet de til Lurka under Sørums Vestre. Hans var sannsynligvis eier av huset, men tomte tilhørte Sørums Vestre. Lurkahuset regnes som det eldste huset i Lillestrøm.

Ekteparet Anne og Hans Jensen Lurka, fotografert på sin diamantbryllupsdag i 1891.

I kirkebøkene ser vi at de brukte Lurka-navnet. Folketellingen i 1865 viser at Hans Jensen Lurka var husmann med jord og bodde i huset sammen med Anne, fire sønner: Paul, Hagen, Torvald, og Ole, og Hans Hansen 77 år og hustru Kari Tollefsdatter 82 år. De hadde på denne tiden ei ku, utsæden på plassen var $\frac{1}{4}$ tønne bygg, $1\frac{1}{2}$ tønne havre og 2 tønner poteter. Hans drev også som smed.

Anne og Hans fikk i alt 13 barn, to piker og 11 sønner. Pikene døde små, likedan 3 av guttene. De sønnene som levde opp het Jens, Anners, Johan Arnt, Martin, Paul, Hagen, Torvald og Ole.

I 1865 hadde sønnene Jens og Anners giftet seg, de arbeidet på Brandvoldsaga og bodde med sine familier i «Bolin», Brandvoldboligen (nå Brogaten 10). Jens var sagdreng, Anners var kjerratmann ved Brandvoldsaga og broren Johan Arnt var tjenestedreng på saga.

Anne og Jens fotografert på sin diamantbryllupsdag 19. juli 1891, sammen med sønnene Jens, Paul, Hagen, Torvald, Ole, Anners, Johan Arnt og Martin.

Brandvoldboligen «Bolin» var en helt spesiell bygning i Lillestrøm.

Mange sagbruksarbeidere og deres familier bodde der på slutten av 1800-tallet, og frem til den ble revet på slutten av 1950-tallet. Det fortelles at boligen fikk sitt navn etter sagbruksarbeidere som kom flyttende til flisbyen fra Brandval ved Kongsvinger. En annen teori går ut på at bygningen opprinnelig sto i Enebakk, men ble fraktet til Lillestrøm på båt og satt opp igjen her. Bygningen eides av Brandvoldsaga, som var den første saga i Lillestrøm som kom i drift.

Hele artikkelen om «Lurka-familien – ei slekt i Lillestrøm» er på 7 sider, med mange fine bilder, bl.a. av Lurkahuset i dag, og forteller mer om denne etter hvert store familien, som regnes som den første familien som bosatte seg fast i Lillestrøm.

Denne artikkelen er en av 17 artikler i den rikt illustrerte boka «*Romerike i dampens tid*», som er på 322 sider, koster kr 400,-, og kan kjøpes på Romerike Historielags Hus, og i de lokale historielag.

Alle artikler i «Romerike i dampens tid»

1. *Romerike etter 1854*
av Jan E. Horgen
2. *Landbruket 1850-1900 - den første store moderniseringen*
av Tom J. Bauer
3. *Fet - et bygdesamfunn i endring*
av Thomas S. Berg
4. *Strømmen - et tettsted vokser fram*
av Leif Thingsrud
5. *Lillestrøm - kimen til et nytt sentrum*
av Svein Sandnes
6. *Lurkafamilien - ei slekt i Lillestrøm*
av Kari Westbye
7. *Jessheim - et sted blir til*
av Ola H. Fjeldheim
8. *Amerika eller Aker - en kartlegging av utvandringen fra Romerike 1851-1910*
av Elisabeth Koren
9. *Mennesker i utvandringen - tre historier fra Rælingen og Gjerdrum*
av Lene Skovholt og Grete Andersen
10. *Thranebevegelsen på nedre Romerike*
av Nils S. Våge
11. *Formannskapslovene - handlingsrom og modernisering*
av Ola Alsvik
12. *Kirker på Romerike 1850-1900*
av Jan E. Horgen og Kari Westbye
13. *Bygge- og buskikk på Romerike*
av Jan E. Horgen
14. *Dyrkning av Frukttrær og Kjøkkenvækster giver det største Udbytte av Jorden - Hagebruk på Romerike 1850-1900* av Mari Marstein
15. *Sild og poteter - mat og levekår på Romerike 1850-1900*
av Kari Westbye
16. *Pyntesjuka og nøysomme romerikinger - om drakthistorie*
av Bjørn S. H. Haugen
17. *Kongens lystslott og Romerikes kulturlandskap - maleren Joachim Frich*
av Ellen J. Lerberg

